

"ЧОМ, ЧОМ, ЗЕМЛЕ МОЯ?.."

Наталка ПОКЛАД

Цей проект визрів цілком логічно: а, справді, що ми знаємо про втрачені після Чорнобильської катастрофи села й міста? Чим вони були багаті, цікаві й навіть унікальні? Хто в них жив? Як в'язалися там роки й віки української історії, аж поки не сталася страшна аварія?..

МУЗЕЙ

У пошуках матеріалу (а його виявилось зовсім небагато – отак якось живемо, не знаючи самі себе) я потрапила до Національного музею "Чорнобиль", який, якщо чесно, мене вразив: музейна експозиція насичена сучасними аудіо-візуальними та електронними інформаційно-довідковими засобами. Відвідувачі бачать діючу трифазову діораму "Чорнобильська АЕС до, під час та після аварії", яка створює ефект нашої присутності на місці події; а також діючий макет 4-го енергоблока ЧАЕС із ядерним реактором РВПК-1000, електронну "Книгу пам'яті учасників ліквідації наслідків аварії на Чорнобильській АЕС" та унікальні відеоматеріали.

Прямо в експозиційних залах можна працювати з мультимедійними інформаційно-пошуковими системами, що встановлені на декількох інформаційних сенсорних терміналах і охоплюють різну тематику з історії Чорнобильської катастрофи: "Під грифом "таємно""; "Край, зруйнований радіацією"; "Що я знаю про Чорнобиль" (бліц-вікторина); "Україна – Чорнобиль – Світ"; "Абетка розуміння"; "Чорнобильський слід на мапі світу". А можливим це стало, як розповіла заступник генерального директора з наукової роботи музею Анна Королівська, завдяки гранту, який вони недавно одержали від уряду Японії. Системи доступні двома мовами – українською та англійською, згодом кількість цих мов планується розширити.

"Край, зруйнований радіацією" – своєрідна книга пам'яті міст і сіл України, що пішли в небуття після катастрофи, стерті з лиця землі радіацією. Музейні системи містять текстову інформацію та фотодокументи, розміщені на окремих, для кожного населеного пункту, сторінках. Потрібний населений пункт можна знайти за алфавітом, відстанню від ЧАЕС та місцем переселення його мешканців. Музей запрошує до співпраці у пошуку історичних відомостей про внесені в Книгу міста і села.

Взявши за основу музейну інформацію, свою розповідь я вирішила розпочати із села з прекрасною назвою Корогод. Значення цього слова академік Володимир Даль у своєму словнику пояснює так: спотворене українське (вимовляється також "карагод"), походить від "хоровод", "хороводити"; смоленці й калужці карагодом називають цілий ряд, порядок чого-небудь – скажімо, ряд паль.

(Початок. Закінчення на стор. 8)

"ЧОМ, ЧОМ, ЗЕМЛЕ МОЯ?.."

Село Корогод. Автор фото Рюїмі Хірокава.
Фото з книги "Чорнобиль. 458 зниклих сіл. Фотодокументи" подарованої музею історії. 1998 р.

(Закінчення. Початок на стор. 1)

КОРОГОД

Одне з найбільших сіл Зони в ХІХ-му ст. Засноване не раніше середини ХVІІ-го ст. За даними дослідника Київщини Лаврентія Похилевича (1816-1893), у 1650-му році поблизу села стояли війська князя Радзивілла, що прибули придушити повстання селян проти поляків. За три версти від місця була рівнина зі шгучним підвищенням – там, на думку Похилевича, міг розташовуватися військовий табір поляків.

У 1779-му році в селі було зведено дерев'яну церкву Преображення Господнього. В 1864-му році в Корогоді мешкало 1 013 осіб. У травні 1920-го року корогодівці виступили зі зброєю проти білополяків.

Село знаходилося за 14 км на захід від ЧАЕС і належало до Чорнобильського району. Напередодні сумнозвісної катастрофи в ньому проживало 934 особи й нараховувалося 466 господарств. Село було центром однойменної сільської ради, в ньому діяла 8-річна школа, клуб, бібліотека і пологовий будинок. 311 мешканців Корогода – учасники Другої світової війни – нагороджені орденами й медалями.

Селу належало 3,9 тис. га сільськогосподарських угідь. Населення евакуйоване з Корогода 4 травня 1986-го року й переселене в села: Гребля, Озерщина та Жовтневе (Бородянський район Київщини). В 1999-му році Корогод виключений з обліку за відсутністю мешканців.

На день виселення радіаційний фон у селі дорівнював 20-5 мр. год., що в 1000 разів перевищувало допустиму норму. Рівень забруднення цезієм перевищував дозварійну норму в 277 разів, а стронцієм – у 185.

2006-го року забрудненість села місцями знизилася, однак забрудненість цезієм перевищувала дозварійну норму в 93 рази, а стронцієм – у 100 разів.

Радіаційна забрудненість ізотопами плутонію становила 2-4 кбк. м², америцієм-241 – 2-4 кбк/м². За прогнозами науковців, у 2056-му році радіаційна забрудненість америцієм-241 становитиме 2-10 кбк/м².

ЩО НЕ КРАЙ – ТО ЗВИЧАЙ

Як мовиться в статті етнографа Зої Гудченко (вона опитала людей, переселених в екологічно чисті райони Київщини із сіл Чорнобильського району: Корогода, Стечанки, Золотніва, Залісся, Іллінців, Леліва, Нової Красниці, Річиці, Товстого Лісу, Старих Шепеличів, Чистоголівки, Буряківки, Чапаєвки, Усіва, Бенівки та інших, загалом із майже 26 сіл, а всього в районі –

68 сіл; свідчення давали старші за віком мешканці, народжені в 1902, 1903, 1904, 1906, 1907, 1910, 1912, 1913, 1914 роках та молодші; матеріали авторка збирала під час етнографічних експедицій упродовж 1994 року), там, де нині Корогод, спочатку було болото, потім з обох його боків виникли наділи – 8 наділів (Малий Корогод) і 15 наділів (Великий Корогод). Село свого часу належало до Радомишльського повіту, а волость була в Шепеличах. У Радомишль возили горілку, у Товстий Ліс за 20 кілометрів їздили за лісом, бо ліс у Великому Корогоді був панський. Панові належали також луки між Корогодами, де колись було болото. Луг звався "До Вуші" – від назви річки Уж (Вуша), покоси – "Гусов", а лісок, проданий паном, – "Купча".

Панська садиба стояла в кінці села, до неї входив великий сад і двір із житловими, господарськими й виробничими будівлями. В старішій частині саду росли липи, груші-дички, а в пізнішій – переважно яблуні.

Давній панський будинок був дерев'яний, одноповерховий, на 4-6 кімнат, рублений "в угли". Новіший будинок, де жив управитель, теж був дерев'яний, на 5-6 кімнат.

На господарському дворі був млин, гуральня (брагою годували худобу), велика конюшня – там стояли коні й молотилка; також було дві обори – для корів та волів на відгодівлю; велика комора на "штандарах" (коротких грубих пеньках) із "мостами" (дощаною підлогою). Всі будівлі були дерев'яні і вкриті гонтою, лише конюшня мала бляшане покриття, а комора – солом'яне.

Село було центром православної парафії зі Спаською церквою, поблизу якої стояв будинок попа: дерев'яний, із ганком та великими вікнами, критий соломкою. Пізніше він використовував-

ся як школа, сільрада і як магазин.

Старожили пам'ятають вітряки: великі рублені стояли у Великому Корогоді, а один високий восьмигранний – у Малому Корогоді.

Селянські садибні забудови були зрубні, переважно зі смолового дерева, а також із осики, окремі ж частини – з дуба. Залежно від статків господаря та його вміння хазяйнувати, садиба мала більше чи менше будівель.

Пані Зоя подає опис садиби кінця ХІХ-го ст. досить заможного селянина. Він був письменний, займався, як і його батько, грабарюванням, обирався старшиною на 26 сіл і щомісяця їздив на тиждень у волость. На його садибі стояли: хата, навпроти неї – окрема комора, хліви, клуня. Огорожа була з жердок "балканом". Як згадує дочка цього селянина Пастушенко Ольга, 1902 року народження, їхня хата вважалася найкращою в селі; стіни її з міцних осикових брусів були складені "в угли" на дубових підвалинах і зовні оперізувалися призьбою. Хата мала дві кімнати і стіни "зі стьобкою". Стіни були з дуже міцної деревини і не потребували обмазки, тож глиною замазували тільки шпарини.

В хаті вздовж чільної та причілкової стіни традиційно стояли широкі дощані лави на колодках, біля дверей – полиці, куди клали тарілки й миски. Спали на полу ("пул"), застеленому соломкою та дерюгою. Над полом висіла жердка для одягу. На "божничку" (полиця для ікон) стояло біля 10 "окон", прикрашених тканими рушниками. В хаті на стінах висіли портрети царів, на столі стояв самовар – це були речі, що свідчили про певний соціальний стан і матеріальний достаток господаря.

У 1986 році 76 населених пунктів із 91 тисячею мешканців потрапили до Зони відчуження. Пізніше до зони безумовного (обов'язкового) відселення віднесено ще 92, а до зони гарантованого державою добровільного відселення – 835 населених пунктів. Під постійним посиленням радіологічним контролем перебувають 1 288 населених пунктів

Будували хату таким чином: на ніч на місце майбутньої будівлі ставили сковороду, і якщо на ній збиралася роса, то це було тепле місце, і на ньому можна будуватися. Починаючи справу, запрошували батюшку – благословити будівництво, а коли закінчували, то батюшка освячував хату. Вкривали оселю соломкою, очеретом, "шелювкою" (дощками) чи гонтою.

Піч робили з глини, виводячи дим через комин. Напівкурні хати (коли дим із печі виходив через отвір у стіні в сіни й осідав на горіщі у вигляді чорних смолкових сталактитів) зберігалися в Корогоді аж до середини ХХ-го ст.

Освітлював хату "лушник" із палаючою в ньому "лучиною".

Чорнобильське Полісся – прабатьківщина слов'ян. Кілька тисяч років тому наші пращури саме тут сформувалися-об'єдналися, а згодом розселилися по всій Східній Європі. Фатальний радіаційний смерч, що вирвався з надр Чорнобильської АЕС наприкінці ХХ-го століття, перетворив прадавні землі на звалища радіоактивних відходів. Люди змушені були покинути отчий край, що, спустошений радіацією, став Зоною відчуження. Обірвалася тисячолітня традиція поліщуків, зруйновано етнічну цілість населення. Залишаються, неначе мовчазний докір, тільки покинуті церкви, домівки, могили предків, занедбані подвір'я, у бур'янах лани й городи, занапашена земля. У Зоні зупинилося життя...